

УДК 551.8

<https://doi.org/>

10.15407/ugz2023.01.007

| **Матвійшина Ж. М.**, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1412-7232>.

Інститут географії НАН України, Київ

Основні напрями палеогеографічних досліджень Інституту географії НАН України

Дослідження історії розвитку природи в минулому є напрямом сучасних наукових досліджень. Сектор палеогеографії Інституту географії НАН України традиційно займається розробкою фундаментальних і прикладних аспектів вивчення пізньокайнозойських відкладів. Основну увагу в роботах зосереджено на дослідженні історії та етапів розвитку природи та її компонентів на території України в пліоцені, плейстоцені та голоцені, а також на реконструкції природних умов життя давньої людини.

В роботі висвітлено основні досягнення співробітників сектору палеогеографії за останні роки. Зокрема, йдеться про вплив глобальних подій плейстоцену на стан та еволюцію основних компонентів природи України; про виокремлення палеогеографічних передумов, що сприяли формуванню окремих типів осадових кайнозойських корисних копалин на території України; про основні природні чинники палеогеографічного середовища, що вплинули на зміну умов життя людини в Україні протягом плейстоцену та голоцену; про реконструйовані зміни плейстоценових і голоценових ґрунтів на ключових ділянках в межах території України.

Окреслено перспективні напрями палеогеографічних досліджень та зроблено оцінку можливого прикладного використання отриманих результатів палеогеографічних досліджень. Результати палеогеографічних досліджень, а також фахові послуги співробітників сектору палеогеографії, можуть бути використані: під час геоархеологічних, палеонтологічних, ґрунтознавчих досліджень; для оцінки сучасних змін клімату на основі палеогеографічних даних; для геологічного довивчення та раціонального використання надр України; для оцінки сучасного стану та динаміки просторово-часових змін екологічних обстановок на основі палеогеографічного аналізу вмісту різних речовин у ґрунтах; для розробки популярної науково-освітньої інформації щодо палеогеографічних особливостей розвитку природно-заповідних територій тощо.

Ключові слова: палеогеографічні дослідження, зміни клімату, умови життя людини, стратиграфія, утворення корисних копалин.

UDC 551.8

| **Matviishyna, Zh. M.**, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1412-7232>.

Institute of Geography of National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

The Main Directions of Paleogeographic Research of the Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine

Study of the history of nature in the past are in the main directions of modern world scientific trends. In the sector of paleogeography of the Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine traditionally develop fundamental and applied aspects related to the study of late Cenozoic sediments. The subject of the works is related to the research of the history and stages of development of nature and its components on the territory of Ukraine in the Pliocene, Pleistocene and Holocene, as well as the reproduction of natural living conditions of ancient man.

The publication focuses on the main directions and scientific results, achieved by the scientists of the Sector Paleogeography of the Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine in recent years. In particular, the issue of the impact of global Pleistocene events on the state and evolution of the main components of nature of the territory of Ukraine has been studied; paleogeographic preconditions that contributed to the formation of certain types of sedimentary Cenozoic minerals in Ukraine are outlined; the main natural factors of the paleogeographic environment that influenced changes in human living conditions in Ukraine in the Pleistocene and Holocene are considered; changes in Pleistocene and Holocene soils in key areas of modern Ukraine have been reconstructed.

Promising areas of investigation have been identified and an assessment of the possible applied use of the results of paleogeographic research has been made. Thus, the results of paleogeographic research, as well as professional services of paleogeographers can be used: to assess current climate change based on paleogeographic data; for geological additional research and rational use of the subsoil of Ukraine; to develop popular scientific and educational information on the paleogeographical features of the development of nature reserves and geological sites with tourist and recreational potential; to assess the current state and dynamics of spatio-temporal changes in environmental conditions based on paleogeographic analysis of the content of various substances in soils; during geoarchaeological, paleontological, soil research, etc.

Keywords: *paleogeographic studies, climate changes, human living conditions, stratigraphy, formation of minerals.*

В Інституті географії Національної академії наук України дослідженнями з історії розвитку природи Землі в пізньому кайнозойі традиційно займаються співробітники сектору палеогеографії. **Актуальність** палеогеографічних досліджень зумовлена необхідністю вирішення фундаментальних наукових проблем історії розвитку природи минулого, які перебувають у тренді сучасних світових наукових напрямів з вивчення четвертинного періоду (палеогеографічні та палеокліматичні зміни; палеоекологія, реакція біоти на зміни палеосередовища; геоархеологія, зв'язки палеосередовища із розвитком та еволюцією гомінід, взаємовплив між стародавніми суспільствами та природою; геохронологія, стратиграфія, кореляція; картування та моделювання четвертинного періоду тощо).

Мета роботи — висвітлити основні напрями та наукові результати отримані співробітниками сектору палеогеографії Інституту географії НАН України в останні роки, виокремити перспективні напрями наступних досліджень та оцінити можливості практичного використання отриманих результатів.

Історія сектору (відділу) палеогеографії починається зі створення у 1961 р. відділу фізичної географії і картографії в Інституті геологічних наук АН УРСР, на базі якого в 1964 р. був утворений Сектор географії, який з часом (у 1991 р.) трансформувався в Інститут географії НАН України. Засновником сектору (відділу) палеогеографії та першим його завідувачем був доктор геолого-мінералогічних наук, лауреат державної премії в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки, професор Максим Федорович Веклич, який очолював його протягом 30 років (1961–1990). Згодом завідувачем сектору ста-

ла доктор географічних наук Світлана Іванівна Турло (1991–1994), а з 1994 р. — доктор географічних наук, професор Жанна Миколаївна Матвіїшина.

Фундаментальні знання про давню природу сектор палеогеографії здійснює у кількох напрямках: розвиток теоретичних, методико-методологічних, загальнонаукових основ палеогеографії; загальні, галузеві та регіональні палеогеографічні дослідження пізнього кайнозою; розробка комплексного підходу до вивчення давньої природи. Ці дослідження спрямовані на виявлення загального тренду розвитку природи, а також закономірностей функціонування ландшафтів та їхніх компонентів, що сприяє вирішенню проблем раціонального природокористування на засадах збереження природи та її ренатуралізації.

В останні роки тематика робіт сектору палеогеографії більш тісно пов'язана з дослідженням етапності розвитку природи і її компонентів на території України у пліоцені, плейстоцені та голоцені, а також відтворенням природних умов життя давньої людини.

До перспективних напрямів наукових досліджень сектору слід віднести:

- тенденції змін клімату, еволюція палеоландшафтів та їхніх компонентів у плейстоцені й голоцені, формування зональності у часі та просторі;
- еволюція та дрібні ритми формування голоценових ґрунтів і ландшафтів у зв'язку зі змінами клімату;
- палеоекогеографія й умови життя людини в окремі етапи плейстоцену та дрібні хроноінтервали голоцену;
- палеогеографічні реконструкції умов формування осадових корисних копалин кайнозою

для розширення мінерально-сировинної бази України;

- удосконалення стратиграфічних схем плейстоцену та голоцену, кореляція четвертинних відкладів України з прилеглими територіями, узгодження палеогеографічних схем з археологічними;
- залучення даних палеоекогеографії до вирішення проблем забрудненості навколишнього середовища;
- прогноз розвитку клімату та природи України у майбутньому.

Середньостроковими основними напрямами досліджень сектору палеогеографії є:

- дослідження давніх і сучасних ґрунтів у зв'язку з кліматичними змінами, відтворення дрібних етапів і динаміки їх розвитку в часі та просторі, використання даних про ґрунти для реконструкцій палеоландшафтів в окремі етапи плейстоцену та голоцену;
- відтворення давніх екологічних обстановок природних умов проживання людини на території України в окремі етапи плейстоцену і голоцену на основі палеогеографічних досліджень окремих ключових ділянок;
- кореляція палеогеографічних, археологічних та історичних даних, зокрема для відтворення культурної динаміки та процесів освоєння сучасної території України в палеоліті, енеоліті, мідному, бронзовому, залізному віці тощо;
- вивчення перспективних методів та напрямів палеогеографічної оцінки природних умов формування і нагромадження окремих типів корисних копалин екзогенного походження протягом деяких етапів фанерозою на території України.

Співробітники сектору в останні роки опрацьовували питання впливу глобальних подій, що відбулися в плейстоцені, на стан та еволюцію основних компонентів природи території України (2008–2011; № держ. реєстрації в УкрІНТЕІ 0109U001046), виокремлювали основні природні чинники палеогеографічного середовища, які впливали на зміни умов проживання людини на території України у плейстоцені та голоцені (2012–2016; № держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0112U001135), окреслювали палеогеографічні передумови, що сприяли утворенню окремих видів осадових кайнозойських корисних копалин на території України (2008–2016; № держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0112U001632), виявляли зміни плейстоценових та голоценових ґрунтів на ключових ділянках сучасної території України, які покладено в основу регіональних реконструкцій

природних умов минулого (2017–2020, № держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0117U004907). На даний час сектор працює над розробкою веб-орієнтованої геоінформаційної системи палеогеографічних досліджень для здійснення поетапних палеогеографічних реконструкцій природних умов рівнинної території України впродовж крупних і дрібних етапів четвертинного періоду (2021–2024; № держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0112U107465).

Отримані наукові результати базуються на аналізі численних літературних джерел, а також даних отриманих в процесів польових і лабораторних досліджень різновікових відкладів в межах численних археологічних об'єктів та природних розрізів. Особливо активно співробітники сектору використовують комплексний палеопедологічний метод (з активним використанням міроморфологічного аналізу), який дозволяє вивчати зміни природних умов минулого в Україні на основі даних про викопні ґрунти. Методологічна сутність цих досліджень полягає у врахуванні того факту, що ґрунти давніх геологічних епох є безпосередніми пам'ятками давніх ґрунтів і своєрідними індикаторами фізико-географічних умов часу їх формування. Для палеогеографічних реконструкцій голоцену активно використовується геоархеологічний підхід. Його суть полягає у вивченні похованого («законсервованого») ґрунту під археологічним об'єктом (чітко датованого) та порівнянні особливостей похованого ґрунту з сучасним фоновим ґрунтом. Такі дослідження здійснюються у тісній співпраці із вченими-археологами.

Варто відзначити, що найважливіші нові результати, з вивчення змін природних умов у плейстоцені та голоцені, опубліковані у численних монографіях і статтях (зокрема в базах даних *Scopus* та *Web of Science*), авторами та співавторами яких є співробітники сектору палеогеографії (праці Ж. М. Матвіїшиної, А. С. Івченка, С. П. Дорошкевича, С. П. Кармазиненка, О. В. Мацібори, А. С. Кушніра) [1–38, 40–44]. Посилання на палеогеографічні публікації та найвагоміші здобутки сектору в минулі роки присутні в монографії за редакцією академіка Л. Г. Руденка «Академічна географія та атласне картографування за роки незалежності України» [39]. Зокрема, в секторі створено основи нової теорії і методики глобального і регіонального прогнозування розвитку природи, розроблено теоретичні питання періодизації історії розвитку давньої природи, здійснено регіональний аналіз палеогеографічних факторів змінності природи

земної поверхні та пізньокайнозойських ландшафтів території України, розроблено проблеми інваріантності палеоландшафтів у фанерозої, виявлено зональні та регіональні особливості ландшафтогенезу та компонентів давньої природи, визначено загальні тенденції змін клімату України, реконструйовано розвиток зональних палеоландшафтів четвертинного періоду за таксонами короткоперіодичної етапності тощо.

Важливим науковим доробком сектору є створені палеоландшафтні карти для окремих етапів пліоцену та плейстоцену для території України опубліковані у Національному атласі України [27], Комплексному атласі України [26], Атласі Київської області [28]. Співробітниками сектору побудовано картосхеми та відтворено історію розвитку ґрунтів у різні етапи плейстоцену та голоцену, на ключових ділянках, у межах окремих регіонів України (Середнє та Нижнє Побужжя, Подніпров'я, Приазов'я, Полісся, Лівобережний Дніпровський лісостеп тощо).

У цей час особливо актуальним постає питання впровадження наукових результатів. Зважаючи на це, головним завданням співробітників сектору палеогеографії є просування корисних для суспільства знань на практиці, а також налагодження співпраці з органами виконавчої влади, міністерствами, відомствами, місцевими громадами. Серед послуг, які можуть надавати співробітники сектору, варто виокремити такі: послуги з оцінки сучасних кліматичних змін на основі палеогеографічних даних,

оцінка вразливості екосистем до наслідків зміни клімату та заходів з їх адаптації; наукова та науково-освітня інформація про палеогеографічні особливості історії розвитку природи територій природно-заповідного фонду різного рангу; екологічний моніторинг (послуги з оцінки сучасного стану та динаміки просторово-часових змін екологічних умов на основі палеогеографічного аналізу вмісту різних речовин у ґрунтах); геологічне вивчення та раціональне використання надр (вивчення четвертинних відкладів, палеогеографічних передумов формування та накопичення корисних копалин у контексті розширення перспектив запасів корисних копалин в Україні, геолого-стратиграфічне дослідження пізньокайнозойських відкладів) тощо.

Наукові результати, отримані співробітниками сектору палеогеографії, також можуть бути використані науково-дослідними та навчальними закладами географічного, геологічного, біологічного та історичного спрямування, природоохоронними установами України, державними адміністраціями (з археологами — вивчення умов життя людини в окремі етапи плейстоцену і голоцену України; з палеонтологами — кореляція даних з історії розвитку ґрунтів та розвитком рослинності чи іншими палеонтологічними даними; з геологами — розширення мінерально-сировинної бази України, створення стратиграфічних схем для пізнього кайнозою; з ґрунтознавцями — вивчення стадійності розвитку голоценових ґрунтів) тощо.

References [Література]

1. Dmytruk, Yu. D., Matviishyna, Zh. M., & Slusarchuk, I. I. (2008). *Trajan shaft soils: Evolutionary and ecological-genetic analysis*. Chernivtsi, Ukraine. Ruta. 228 p. [In Ukrainian].
[Дмитрук Ю. М., Матвіїшина Ж. М., Слюсарчук І. І. Ґрунти Траянових валів: еволюційний та еколого-генетичний аналіз. Чернівці: Рута. 2008. 228 с.]
2. Doroshkevych, S. P. (2018). *The nature of the Middle Pobuzhya in the Pleistocene according to the study of fossil soils*. Kyiv, Ukraine. Naukova dumka. 175. [In Ukrainian].
[Дорошкевич С. П. Природа Середнього Побужжя у плейстоцені за даними вивчення викопних ґрунтів. Київ: Наукова думка. 2018. 175 с.]
3. Doroshkevych, S., & Zadverniuk, H. (2013). Organic substances and carbonates of Pleistocene fossil soils and loeses of the Middle Pobuzhye and their paleogeographical significance. In *Bulletin of Lviv University: The series is geographical*. 44, 99–112. [In Ukrainian].
[Дорошкевич С., Задвернюк Г. Органічні речовини та карбонати у плейстоценових викопних ґрунтах і лесах Середнього Побужжя та їхнє палеогеографічне значення. Вісник Львівського університету. Серія географічна. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2013. Вип. 44. С. 99–112.]
4. Doroshkevych, S. P., & Matviishyna, Zh. M. (2012). Changes in natural conditions in the Pleistocene of the Middle Pobuzhya according to the study of fossil soils. In *Ukr. Geogr. Zh.* 4. 23–30. [In Ukrainian].
[Дорошкевич С. П., Матвіїшина Ж. М. Зміни природних умов у плейстоцені на території Середнього Побужжя за даними вивчення викопних ґрунтів. *Укр. геогр. журнал*. 2012. № 4. С. 23–30].
5. Dmytruk, Y. M., Matviishyna, Z. M., & Kushnir, A. S. (2014). Evolution of chernozem in the complex section at Storozheve, Ukraine. In *Soil as World Heritage. Dordrecht (Springer Netherlands)*. 1. 91–100.

6. Hildebrands-Radke, Ivona, Makarovich, Przemislav, Matviishyna, Zhanna, Parhomenko, Aleksandr, Lysenko, Sergiy, & Kochkin, Igor. (2019). Late Neolithic and Middle Bronze Age barrows in Bukivna, Western Ukraine as a source to understand soil evolution and its environmental significance. In *Journal of archeological science Reports*. 27, 101972. 2–11.
7. Hrechko, D. S., Bylynskyi, O. O., & Kushnyr, A. S. (2021). Man and landscape in the Scythian time in the Dnieper forest-steppe of the Left Bank. In *Stratum plus*. 3. 321–342. [In Russian].
[Гречко Д. С., Билинський О. О., Кушнір А. С. Человек и ландшафт в скифское время в Днепровском лесостепном Левобережье. *Stratum plus*. 2021. № 3. С. 321–342].
8. Ivchenko, A. (2017, September 20–23). *Geoheritage of Ukraine (history of research) and geotourism development in Ukraine*. In GEOTRENDS: 2nd International Conference on Geoheritage & Geotourism. Wrocław. Poland. 8–9.
9. Karmazynenko, S. P. (2010). *Micromorphological studies of fossil and modern soils of Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka. 117 p. [In Ukrainian].
[Кармазиненко С. П. Мікроморфологічні дослідження викопних і сучасних ґрунтів України. Київ: Наукова думка. 2010. 117 с.]
10. Karmazynenko, S. P. (2019). Pleistocene soils of the Azov lowland of the territory of Ukraine. In *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 28 (2). 313–326. DOI: <https://doi.org/10.15421/11193501>
11. Kotenko, V. V., Sheiko, I. M., Kozlenko, R. O., & Kushnir, A. S. (2020). Studying of local antique pottery of Olbia and Borysthene (historiographical aspect). In *Archeology*. 4. 120–130.
12. Kushnir, A. (2020). Paleosoils reconstructions of the final stage of the Holocene subboreal on the territory of the Scythian settlement of Bielsko. In *Physical geography and geomorphology*. 103–104. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.17721/phgg.2020.5-6.03> [In Ukrainian].
[Кушнір А. Палеоґрунтознавчі реконструкції завершальної стадії суббореалу голоцену на території Більського городища скіфського часу. *Фізична географія та геоморфологія*. 2020. № 103–104. С. 25–32].
13. Kyrylchuk, A., Malyk, R., & Doroshkevych, S. (2021). Peculiarities of soil micromorphology of the white-regenerative complex of the Kamyanets-Podilsky State Historical Museum-Reserve. In *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Geography: Physical geography*. No. 2. 30–38. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.4>. [In Ukrainian].
[Кирильчук А., Малик Р., Дорошкевич С. Особливості мікроморфології ґрунтів белігеративного комплексу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія: Фізична географія*. № 2. 2021. С. 30–38].
14. Lisetskii, F., Matsibora, A., Kuraieva, I., & Voitiuk Y. (2018). Geoinformation Modelling of Heavy Metals Spatial Distribution in Soils of Polyfunctional Towns. In *Journal of Engineering and Applied Sciences*. 13. 2013–2017. DOI: <https://doi.org/10.3923/jeasci.2018.2013.2017>
15. Lobanova, M. A., Matvyshyna, Zh. N., & Kyosak, D. V. (2021). The problem of stratigraphy of the Sabatinovka I settlement and natural conditions on the Southern Bug in the Eneolithic—Late Bronze Age. In *Stratum plus*. 2. 31–52. [In Russian].
[Лобанова М. А., Матвишина Ж. Н., Кюосак Д. В. Проблема стратиграфии поселения Сабатиновка I и природные условия на Южном Буге в энеолите — позднем бронзовом веке. *Stratum plus*. 2021. 2. С. 31–52].
16. Matsibora, O. V. (2019). Web-based geographic information systems and their use for processing paleogeographic data. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 1*. 51–58. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.01.051>
[Матцибора О. В. Веб-орієнтовані геоінформаційні системи та їх використання для обробки палеогеографічних даних. *Укр. геогр. журнал*. 2019. № 1. С. 51–58].
17. Matviishyna, Zh. M. (2017). Paleosoil studies at the Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 1*. 12–19. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2017.01.012>
[Матвишина Ж. М. Палеоґрунтознавство в Інституті географії Національної академії наук України. *Укр. геогр. журнал*. 2017. № 1. С. 12–19]
18. Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych, S. P. (2019). Micromorphological peculiarities of the Pleistocene soils in the Middle Pobuzhzhya (Ukraine) and their significance for paleogeographic reconstructions. In *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 28(2). 327–347. (The Quaternary studies in Ukraine To XX Congress of the International Association of the Study of the Quaternary Period (INQUA), Dublin, 2019). DOI: <https://doi.org/10.15421/111932>
19. Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych S. P. (2013). Natural habitat of man in the Paleolithic era in Central Ukraine. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 4*. 26–31. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2013.04.026>
[Матвишина Ж. М., Дорошкевич С. П. Природне середовище місць проживання людини в палеоліті на території Центральної України. *Укр. геогр. журнал*. 2013. № 4. С. 26–31]
20. Matviishyna, Zh. M., Doroshkevych, S. P. (2014). Natural conditions in the territory of Pobuzhhye in the Zavadivka time (Middle Pleistocene) according to research of fossil soils. Scientific Bulletin *Medzhbizh*: Location *Medzhbizh* and problems of studying the Lower Paleolithic of the Eastern European Plain: Collection of Scientific Papers. *Medzhbizh-Ternopil-Kyiv*. 2. 111–118. [In Ukrainian].

- [Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П. Природні умови на території Побужжя у завадівський час (середній плейстоцен) за даними досліджень викопних ґрунтів. Науковий вісник «Меджибіж»: Місцезнаходження «Меджибіж» і проблеми вивчення нижнього палеоліту Східноєвропейської рівнини: збірник наукових праць. Меджибіж-Тернопіль-Київ: ТзОВ «Терно-граф». 2014. Ч. 2. С. 111–118.].
21. Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych, S. P. (2016). Reconstructions of natural conditions of the Atlantic stage of the Holocene according to paleosoil research of the Trypillia settlement. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 2*. 19–25. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П. Реконструкції природних умов атлантичного етапу голоцену за даними палеоґрунтознавчих досліджень трипільського поселення. *Укр. геогр. журнал*. 2016. № 2. С. 19–25.]
 22. Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych, S. P. (2011). Results of paleopedological research of late Paleolithic monuments in the basin of the Great Vys. In *Stone Age of Ukraine. 14*, 63–73. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П. Результати палеопедологічного дослідження пізньопалеолітичних пам'яток у басейні Великої Висі. *Кам'яна доба України*. 2011. Вип. 14. Київ. С. 63–73.]
 23. Matviishyna, Zh. M., Doroshkevych, S. P., & Kushnir, A. S. (2021). Assessment of influence of paleogeographical conditions on the formation of mineral raw materials for the manufacture of ceramic products (on the example of Opishnyanske deposit of clay rocks). In *Ukr. Geogr. Zh. No. 1(113)*, 15–24. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.01.015>
 24. Matviishyna, Zh. M., Doroshkevych, S. P., & Kushnir, A. S. (2019). Paleogeographical features of the formation of mineral raw materials for the manufacture of ceramics. In *Ukrainian Ceramology: Ceramics as a Marker of Intercultural Relations. Opishne: Ukrainske narodoznavstvo, XIII, 1*, 147–156. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П., Кушнір А. С. Палеогеографічні особливості формування мінеральної сировини для виготовлення кераміки. *Українська керамологія: Кераміка як маркер міжкультурних зв'язків. Опішне: Українське народознавство, 2019. Книга XIII. Том 1*. С. 147–156.]
 25. Matviishyna, Zh. M., & Herasymenko, N. P. (2005). Paleolandscapes of the territory of Ukraine in the Pleistocene. Complex atlas of Ukraine. *State Scientific and Production Enterprise Cartography. Kyiv, Ukraine. 11*. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Герасименко Н. П. Палеоландшафти території України в плейстоцені. Комплексний атлас України. Київ: ДНВП Картографія. 2005. С. 11].
 26. Matviishyna, Zh. M., & Herasymenko, N. P. (2007). Paleolandscapes: Pleistocene. National Atlas of Ukraine. *State Scientific and Production Enterprise Cartography, Kyiv, Ukraine. 221*. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Герасименко Н. П. Палеоландшафти: плейстоцен. Національний атлас України. Київ: ДНВП Картографія. 2007. С. 221].
 27. Matviishyna, Zh. M., Herasymenko, N. P. (2009). Paleolandscapes: Pleistocene: Maps of landscapes of Bugsky, Pryluksky, Kaidatssky, Dniprovsky, Zavadovsky, Shirokinsky times. Complex atlas of the Kyiv region. *State Scientific and Production Enterprise Cartography. Kyiv, Ukraine. 36–37*. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Герасименко Н. П. Палеоландшафти: плейстоцен: карти ландшафтів бузького, прилуцького, лайдацького, дніпровського, завадівського, широкинського часів. Комплексний атлас Київської області. Київ: ДНВП Картографія. 2009. С. 36–37].
 28. Matviishyna, Zh., Karmazynenko, S. (2015). The paleogeography of the Palaeolithic site at the Velykyj Sholes ridge area, Transcarpathia. Ed. by Masayoshi Yamada and Sergii Ryzhov. In *Archaeology and Geology of Ukraine in Regional Context. Tokyo: Meiji University*, 91–159.
 29. Matviishyna, Zh. M., Karmazynenko, S. P., Doroshkevych, S. P., Matsibora, O. V., Kushnir, A. S., & Perederii, V. I. (2017). Paleogeographical preconditions and factors of changes in human living conditions on the territory of Ukraine in the Pleistocene and Holocene. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 1*, 19–29. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2017.01.019>
[Матвіїшина Ж. М., Кармазиненко С. П., Дорошкевич С. П., Мацібора О. В., Кушнір А. С., Передерій В. І. Палеогеографічні передумови та чинники змін умов проживання людини на території України у плейстоцені та голоцені. *Укр. геогр. журнал*. 2017. № 1. С. 19–29.]
 30. Matviishyna, Zh. M., Fomenko, V. M., Tovkailo, M. T., & Doroshkevych, S. P. (2015). Pedological studies of the multi-layered monuments of the Ghard and Lidina Balka in the Steppe Pobuzhhye. In *Stone Age of Ukraine, 16*, 190–203. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Фоменко В. М., Товкайло М. Т., Дорошкевич С. П. Педологічні дослідження багатопшарових пам'яток Гард і Лідина Балка у Степовому Побужжі. *Кам'яна доба України*. Вип. 16. 2015. С. 190–203.]
 31. Matviishyna, Zh. M., Herasymenko, N. P., Perederii, V. I., Brahin, A. M., Ivchenko, A. S., Karmazynenko, S. P., Nahirnyi, V. M., Parkhomenko, O. H. (2010). *Spatial-temporal correlation of paleogeographic conditions of the Quaternary period on the territory of Ukraine*. Naukova dumka. Kyiv, Ukraine. 191. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Герасименко Н. П., Передерій В. І., Брагін А. М., Івченко А. С., Кармазиненко С. П., Нагірний В. М., Пархоменко О. Г. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України. Київ: Наукова думка. 2010. 191 с.]
 32. Matviishyna, Zh., & Kushnir, A. (2019). Climatic and landscape influences on the distribution and abundance of the Pleistocene smallmammal burrows of Ukraine. In *Historical Biology, Taylor & Francis*. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1080/08912963.2019.1666837>

33. Matviishyna, Zh. M., & Kushnir, A. S. (2018). Geoarchaeological approach in paleosol research of archeological monuments. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 4*, 10–15. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2018.04.010>
[Матвіїшина Ж. М., Кушнір А. С. Геоархеологічний підхід у палеоґрунтознавчих дослідженнях археологічних пам'яток. *Укр. геогр. журнал. № 4*. 2018. С. 10–15].
34. Matviishyna, Zh. M., & Matsibora, O. V. (2015). Rhythmics of floodplain soil formation in the late Holocene as an indicator of changes in physical and geographical conditions. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 2*, 24–32. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2015.02.024>
[Матвіїшина Ж. М., Мацібора О. В. Ритміка заплавного ґрунтоутворення в пізньому голоцені як індикатор змін фізико-географічних умов. *Укр. геогр. журнал. 2015. № 2*. С. 24–32].
35. Matviishyna, Zh. M., & Parkhomenko, O. H. (2017). Evolution of soils and landscapes of the ancient city of Olbia in Mykolayiv region. In *Scientific notes of Sumy State Pedagogical University named after A. Makarenko: Series Geographical Sciences. 8*. 50–65. [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Пархоменко О. Г. Еволюція ґрунтів та ландшафтів давнього міста Ольвія на Миколаївщині. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія: Географічні науки. Вип. 2017. 8*. С. 50–65].
36. Matviishyna, Zh. M., & Parkhomenko, O. H. (2021). Peculiarities of soil formation of the archeological monument near the village of Supivka in the Vinnytsia region. In *Scientific notes of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko: Series Geographical Sciences. 2*. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4782562> [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Пархоменко О. Г. Особливості формування ґрунтів археологічної пам'ятки неподалік с. Супівка на Вінниччині. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Географічні науки. 2021. Вип. 2*. С. 15–26.].
37. Matviishyna, Zh. M., & Parkhomenko, O. H. (2020). Paleopedological studies of the soils of a two-layer settlement near the village of Krivokhyzhentsi in the Vinnytsia region. In *Scientific notes of Sumy State Pedagogical University named after A. Makarenko: Series Geographical Sciences. 2*. 72–87. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3762571> [In Ukrainian].
[Матвіїшина Ж. М., Пархоменко О. Г. Палеопедологічні дослідження ґрунтів двошарового поселення неподалік с. Кривокожижентси на Вінниччині. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. Суми: Серія географічна. 2020. 2*. С. 72–87].
38. Perederii, V. I., Ivchenko, A. S., Doroshkevych, S. P., Karmazynenko, S. P., Kushnir, A. S., Parkhomenko, O. H., Matsibora, O. V., & Bondar, L.O. (2018). *Zhanna Matviishyna: to the 80th Anniversary of Birth: Bibliography*. Akademperiodyka. Kyiv, Ukraine. 84 p. (In Ukrainian).
[Передерій В. І., Івченко А. С., Дорошкевич С. П., Кармазиненко С. П., Кушнір А. С., Пархоменко О. Г., Мацібора О. В., Бондар Л. О. Жанна Миколаївна Матвіїшина: до 80-річчя від дня народження: Бібліографія. Київ: Академперіодика. 2018. 84 с.].
39. Rudenko, L. H., Bochkovska, A. I., Polyvach, K. A., Chabaniuk, V. S., Podvoiska, V. I., Santalova, S. O., Leiberiuk, O. M., & Vyshnia, M. M. (2021). *Academic geography and satin mapping during the years of independence of Ukraine*. Instytut heohrafiї NAN Ukrainy. Kyiv, Ukraine. 120 p. [In Ukrainian].
[Руденко Л. Г., Бочковська А. І., Поливач К. А., Чабанюк В. С., Подвойська В. І., Санталова С. О., Лейберюк О. М., Вишня М. М. Академічна географія і атласне картографування за роки незалежності України. Київ, Ін-т географії НАН України. 2021. 120 с.].
40. Sirenko, O. A., Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych S. P. (2017). New materials on the characteristics of vegetation and soils of the Lubny period of the early Neo-Pleistocene of Ukraine. In *Collection of scientific works of the Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of Ukraine. 10*. 85–94. [In Ukrainian].
[Сіренко О. А., Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П. Нові матеріали до характеристики рослинності та ґрунтів лубенського часу раннього неоплейстоцену України. *Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2017. 10*. С. 85–94].
41. Sirenko, O. A., Matviishyna, Zh. M., & Doroshkevych, S. P. (2019). Development of vegetation and soils in the central part of the Prydniprovskia Upland during the Shyrokyne and Martonosha stages of the Eopleistocene–early Neopleistocene. In *Collection of scientific works of the Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of Ukraine. 12*. 61–69. DOI: <https://doi.org/10.30836/IGS.2522-9753.2019.185744> [In Ukrainian].
[Сіренко О. А., Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П. Розвиток рослинності та ґрунтів центральної частини Придніпровської височини протягом широкинського і мартоношського етапів еоплейстоцену — раннього неоплейстоцену. *Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2019. 12*. С. 61–69].
42. Stepanchuk, V. M., Matviishyna, Zh. M., Ryzhov, S. M., & Karmazynenko, S. P. (2013). *Ancient man: paleogeography and archeology*. Naukova dumka. Kyiv, Ukraine. 208 p. [In Ukrainian].
[Степанчук В. М., Матвіїшина Ж. М., Рижов С. М., Кармазиненко С. П. Давня людина: палеогеографія та археологія. Київ: Наукова думка. 2013. 208 с.].
43. Tykhonenko, D. H., Matviishyna, Zh. M., & Horin, M. O. (2005). *Pre-Holocene soil genesis. Soil science: Textbook*. Kyiv: Higher School. 200–221. [In Ukrainian].
[Тихоненко Д. Г., Матвіїшина Ж. М., Горін М. О. Доголоценовий ґрунтогенез. Ґрунтознавство: Підручник. Київ, Вища школа. 2005. С. 200–221.].

44. Zalizniak, L. L., Stepanchuk, V. M., Matviishyna, Zh. M., Doroshkevych, S. P., Karmazynenko, S. P. et al. (2013). *The Stone Age of Ukraine. The most ancient past of Novomyrhorod region*. Shliakh. Kyiv, Ukraine. 306 p. [In Ukrainian]. [Залізник Л. Л., Степанчук В. М., Матвіїшина Ж. М., Дорошкевич С. П., Кармазиненко С. П. та ін. Кам'яна доба України: Найдавніше минулого Новомиргородщини. Київ: Шлях. 2013. 306 с.]

Стаття надійшла до редакції 21.11.2022

For citation [Для цитування]

Матвіїшина Ж. М. Основні напрями палеогеографічних досліджень Інституту географії НАН України. *Укр. геогр. журн.* 2023. № 1. С. 7–14. [Українською мовою]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2023.01.007>

Matviishyna, Zh. M. (2023). The Main Directions of Paleogeographic Research of the Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine. In *Ukr. Geogr. Zh. No. 1*. 7–14. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2023.01.007>